

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ВИМІРИ ІННОВАЦІЙ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СПІЛКА НАУКОВЦІВ УКРАЇНИ

Колективна монографія

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ
ВИМІРИ ІННОВАЦІЙ:
ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Мукачево – 2025

УДК 330.341.1:001.2:316:330:338.2(02.064)

DOI: <https://doi.org/10.31339/978-617-7495-93-1/352.2025>

Рекомендовано до друку Вченою радою Мукачівського державного університету (протокол №1 від 29 серпня 2025 року)

Рецензенти:

ГАЛУС Олександр – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Заслужений діяч науки і техніки України.

САДОВА Ірина – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету.

ЛІБА Наталія – доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету.

Редакційна колегія:

ШВАРДАК Маріанна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету, голова правління ГО «Спілка науковців України».

ПОПОВИЧ Оксана – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Мукачівського державного університету.

ІВАНОВА Вікторія – доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету.

ДУДАШ Олена – доктор філософії, старший викладач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

M58

Міждисциплінарні виміри інновацій: від теорії до практики соціально-економічного розвитку: колективна монографія / За редакцією М. Швардак, О. Попович, В. Іванова, О. Дудаш. Мукачево: Мукачівський державний університет, Спілка науковців України. 2025. 352 с.

У монографії розглянуто теоретичні та практичні питання інноваційних процесів у контексті сучасного соціально-економічного розвитку. Акцентовано увагу на проблемах цифрової трансформації бізнесу, впровадження соціальних інновацій задля сталого розвитку, а також на широкому спектрі інновацій в освітній галузі – від стратегічного управління закладами до підготовки фахівців та застосування новітніх технологій. Відображено погляди вітчизняних дослідників на вирішення актуальних завдань у сферах економіки, соціальної політики та педагогіки в контексті побудови інноваційного суспільства.

Адресується фахівцям-практикам, науковим і науково-педагогічним працівникам, докторантам, аспірантам та студентам; усім, хто цікавиться актуальними проблемами інноваційного розвитку суспільства.

ISBN 978-617-7495-93-1

© Мукачівський державний університет, 2025
© Спілка науковців України, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ДИНАМІКА ІННОВАЦІЙ: ІНВЕСТИЦІЇ, РИНКИ ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ	11
1.1. Трансформація бізнес-моделей компаній в умовах Індустрії 5.0: виклики та перспективи (<i>Оксана Шпатакова</i>)	11
1.2. Development of an Enterprise Development Strategy in an Unstable Market / Розробка стратегії розвитку підприємства в умовах нестабільного ринку (<i>Oleh Kovalchuk, Liliya Farajova / Олег Ковальчук, Лілія Фараджова</i>)	38
1.3. Маркетинг цінності як основа новацій сталого розвитку національної економіки (<i>Інна Дейнега, Михайло Пиртко</i>)	53
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА	66
2.1. Трансформація концепцій регіональної промислової політики в умовах сталого розвитку (<i>Наталія Ліба</i>)	66
2.2. Впровадження соціальних інновацій у політичній сфері як запорука сталого розвитку суспільства (<i>Наталія Горло</i>)	86
2.3. Стратегічне управління закладом освіти на перетині соціо- економічних та освітніх інновацій (<i>Маріанна Швардак, Вероніка Кулакова</i>)	102
2.4. Партнерська взаємодія в закладі дошкільної освіти: нові підходи до роботи з дітьми раннього віку (<i>Оксана Попович, Людмила Ющик</i>)	117

2.5. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами у закладі дошкільної освіти засобами спеціальної освіти (<i>Оксана Кас'яненко</i>)	129
2.6. Розвиток зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку інклюзивної групи засобами цифровізації (КП «МовоГрай») (<i>Оксана Чекан</i>)	141
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ОСВІТІ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ	157
3.1. Інноваційні підходи до формування культури безпеки в освітньому середовищі: теоретичні засади та практичні імплементації (<i>Маріанна Швардак</i>)	157
3.2. Оптимізація практичної підготовки майбутніх вчителів до організації діалогічної взаємодії у професійній діяльності (<i>Оксана Липчанко-Ковачик</i>)	170
3.3. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування фасилітаційної технології (<i>Діана Рябець</i>)	190
3.4. Традиційні та інноваційні методи викладання латинської мови в контексті студентоцентрованого навчання (<i>Лариса Миронова</i>)	201
3.5. Практичні основи формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інтерактивних технологій (<i>Тетяна Атрощенко, Олена Дудаш</i>)	220
РОЗДІЛ 4. ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ	239
4.1. Штучний інтелект і Big Data як інструменти формування індивідуальних освітніх траєкторій майбутніх вчителів початкової школи в умовах цифровізації (<i>Галина Розлуцька, Ярослав Петрина</i>)	239

DOI: <https://doi.org/10.31339/978-617-7495-93-1/352.2025/220-238>

3.5. Практичні основи формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інтерактивних технологій

Тетяна АТРОЩЕНКО¹⁸Олена ДУДАШ¹⁹

***Анотація.** У дослідженні наголошено на необхідності використання інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти через складні професійні виклики. Обґрунтовано значущість інтерактивних технологій на концептуальному, змістовному та процесуальному рівнях. Представлено структурно-функціональну модель професійної підготовки, засновану на потенціалі інтерактивних технологій. Перевірка моделі показала восьмикратне зростання високого рівня фахової компетентності в експериментальних групах без випадків низького рівня, тоді як у контрольних групах суттєвих змін не виявлено.*

***Ключові слова:** майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, професійна підготовка, фахова компетентність, технологія, інтерактив, інтерактивні технології, інтерактивне навчання, структурно-функціональна модель.*

Вступ. Традиційна система професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти має низку позитивних здобутків, проте в умовах сучасних трансформацій виникає потреба в її істотному оновленні та впровадженні інноваційних підходів. Це дасть змогу сформувати міцне підґрунтя для приведення освітнього процесу у відповідність до актуальних наукових уявлень і вимог часу.

Перед вихователями сучасних закладів дошкільної освіти постають непрості завдання, виконання яких потребує високого рівня фахової компетентності. Відповідно, вони повинні здобути освіту у закладах вищої освіти із застосуванням сучасних інноваційних підходів, що ґрунтуються на використанні інтерактиву. Відтак, у процесі формування фахової компетентності

¹⁸ **Тетяна АТРОЩЕНКО** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет, м. Мукачеве, Україна.

¹⁹ **Олена ДУДАШ (БОБИРСЬВА)** – доктор філософії, старший викладач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет, м. Мукачеве, Україна.

майбутнього вихователя особливу увагу приділяємо саме інтерактивним технологіям.

З огляду на семантику, термін «інтерактивні технології» поєднує два ключові поняття – «технологія» та «інтерактив». Відтак, у межах наукового аналізу доцільним є короткий розгляд змістового наповнення кожного з цих компонентів, що дозволить точніше окреслити сутність самого поняття.

Технологія – «результат науково-технічної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг» (ЗУ Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій, 2006, с.434). Згідно із Професійним словником, поняття «технологія» має грецьке походження, що означає майстерність, техніка (Професійна освіта, 2000). К. Коновалова трактує цей термін як «сукупність виробничих методів і процесів у певній галузі виробництва, а також як науковий опис виробництва» (Коновалова, 2017, с. 140). У нашому трактуванні, технологія – це сукупність послідовних дій або операцій, що цілісно й системно застосовуються з метою задоволення певної потреби особистості.

З'ясовано, що наукова дефініція «інтерактив» дослівно означає «здатний до взаємодії, діалогу» (Загородня, Тітаренко, 2010, с. 167). На думку Л. Пісоцької, інтерактив забезпечує «комунікативну активність між учасниками спілкування, або взаємодію» (Пісоцька, 2019, с. 200). М. Кондесюк зазначає, що «інтерактивний – означає здатність взаємодіяти або знаходитися в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною)» (Кондесюк, 2014, с. 112). Як слушно зауважує Н. Волкова, інтерактив «передбачає: діалогічність, висвітлення та аналіз кожної проблеми під різним кутом зору, відмову від стереотипу та шаблону» (Волкова, 2018, с. 9). На наш погляд, інтерактив в освітньому процесі закладу вищої освіти доцільно розглядати як активну форму взаємодії, що передбачає налагодження ініціативного спілкування з метою організації співнавчання та взаємонавчання,

заснованих на принципах партнерства та рівноправності між педагогом і здобувачами освіти.

Аналіз наукових праць за останні п'ятнадцять років засвідчив наявність широкого спектру підходів до розуміння сутності наукових категорій «інтерактивне навчання» та «інтерактивні технології». Наведемо найбільш актуальні для нашого дослідження.

Насамперед бермо до уваги, що інтерактивне навчання відрізняється від традиційного тим, що воно орієнтоване на активне засвоєння знань здобувачами освіти. У традиційному навчанні знання передаються викладачем у готовому вигляді, тоді як в інтерактивному навчанні здобувачі освіти самі здобувають знання, беручи участь у різних навчальних активностях. У цьому випадку важливість набуває не лише самого результату, але й процесу розуміння, що сприяє розвитку критичного мислення (Ніколенко, Корнейко & Добростан, 2023, с. 10). Мета інтерактивного навчання – «створення комфортних умов та сприятливого емоційного середовища для всіх учасників заняття; формування навичок роботи у команді та вміння висловлювати свої думки; підвищення інтересу та внутрішньої мотивації до навчання; розкриття творчого потенціалу розвиток комунікативних навичок» (Савчук, Ройко, 2023, с. 155).

Як наголошують Л. Загородня та С. Тітаренко, «інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Таке навчання передбачає використання інтерактивних методів і прийомів» (Загородня, Тітаренко, 2010, с.167). К. Коновалова вважає, що «сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної та активної взаємодії усіх учасників» (Коновалова, 2017, с.142). Головною педагогічною ідеєю їх застосування є «активізація розумової діяльності здобувачів, актуалізація опорних знань, індивідуалізація освітнього процесу, надання можливості самостійного осмислення значення здобутих знань для

використання їх на практиці, виховання позитивного ставлення до предмета» (Волкова, 2018, с.15).

Інтерактивні технології навчання, як зазначено у навчально-методичному посібнику «Інтерактивні технології навчання у вищій школі», представляють собою «сукупність методів, засобів і форм організації освітнього процесу, які забезпечують активну взаємодію між учасниками навчання, ґрунтуючись на принципах співпраці та спільної творчості, й орієнтовані на досягнення визначених дидактичних цілей» (Волкова, 2018, с. 14). До прикладу, М. Кадемія та С. Сисоєва визначають інтерактивні технології «таку організацію процесу навчання, в якому студенту неможливо не брати участь у колективному, взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії усіх його учасників процесу навчального пізнання» (Кадемія, Сисоєва, 2010, с. 73).

Беззаперечним є той факт, що інтерактивні технології потребують не лише сучасного технічного забезпечення, але й значного підвищення рівня педагогічної майстерності викладачів, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти. Хоча технічна складова є невід’ємним елементом впровадження інтерактивних технологій, її потенціал може залишитися нереалізованим без відповідного педагогічного супроводу. Ефективність інтерактивного навчання значною мірою залежить від професійної підготовки викладачів, їхньої обізнаності з сучасними дидактичними підходами та цифровими інструментами. Отже, результативне впровадження інтерактивних технологій в освітній процес потребує системної роботи з підвищення педагогічної майстерності, що сприятиме підвищенню якості освітнього середовища та активізації навчальної взаємодії (Непомняща, 2024).

Цінною для нас також є думка Л. Зданевич, згідно з якою інтерактивні технології в підготовці майбутніх вихователів «дають можливість здобувачам та сприяють спільно, взаємно, обопільно та вкупі, жваво, енергійно й рухливо займатися під час освітнього процесу» (Зданевич, 2018, с. 85).

Провідними рисами інтерактивних технологій Л. Мельник виокремлює: «двобічний характер; спільна діяльність викладача та здобувачів; керівництво

процесу викладачем; спеціальна організація та різноманітність форм; цілісність та єдність; мотивація та зв'язок з реальним життям» (Мельник, с. 261). Н. Волкова вважає, що інтерактивні технології характеризуються такими особливостями, як: «активізують пізнавальні процеси, збільшують швидкість збору та опрацювання інформації; розвивають уміння аналізувати проблеми; формують основу для прийняття компетентних рішень» (Волкова, 2018, с. 23).

Слід зауважити, що розвиток Інтернет-технологій сприяв появі нових форм навчання, зокрема електронного навчання (e-learning). Ця форма навчання, яка дозволяє здобувати освіту дистанційно, набула найбільшого поширення в галузі вищої освіти. Нині, як стверджують науковці, електронне навчання є основою для дистанційного навчання, яке активно розвивається, використовуючи різноманітні спеціальні інтерактивні методи та технології (Ніколенко, Корнейко &Добростан, 2023, с.3). Поділяємо думку, що використання інтерактивних технологій, особливо при дистанційній формі навчання «дає змогу: урізноманітнити форми подання інформації та типи навчальних завдань; забезпечити зворотний зв'язок; індивідуалізувати процес навчання; широко застосовувати ігрові прийоми; активізувати навчально-пізнавальну діяльність; посилити мотивацію навчання» (Савчук, Ройко, 2023, с. 157).

Отже, на основі вищезазначеного робимо висновок, що з психолого-педагогічної позиції інтерактивна технологія є ефективною формою організації освітнього процесу, орієнтованою як на розвиток особистості здобувача вищої освіти, так і на формування його професійних якостей. Вона сприяє переходу від авторитарно-репродуктивної моделі навчання до творчо-діяльнісного підходу, оскільки передбачає активне залучення здобувачів до освітньо-пізнавальної діяльності через організацію змістовної взаємодії з одногрупниками, викладачем та іншими групами, з метою колективного вирішення освітніх завдань. У нашому розумінні інтерактивні технології передбачають створення такого освітнього простору, в якому панують рівноправні стосунки між усіма учасниками, діалогічна форма спілкування, взаєморозуміння та спільний пошук рішень, що, у свою чергу, сприяє розвитку особистісно-професійних компетентностей.

Інакше кажучи, сутність інтерактивних технологій полягає у стимулюванні активної комунікативної взаємодії в освітньому середовищі, особливо у процесі підготовки майбутніх вихователів спеціальності А2 Дошкільна освіта. Саме тому ми обрали використання інтерактивних технологій як дієвий засіб формування фахової компетентності, адже вони забезпечують ефективне поєднання навчальної активності з професійною підготовкою здобувачів вищої освіти.

На основі аналізу наукових праць, основними ознаками інтерактивних технологій називаємо такі, як-от:

- наявність спільної мети і чітко спланованого результату навчання;
- спеціально розроблена система завдань для стимулювання навчально-пізнавальної діяльності, яка охоплює інтерактивні методи та прийоми;
- досягнення особистого успіху можливе лише за умови спільної діяльності на основі співпраці;
- опора на суб'єктний досвід кожного здобувача освіти;
- навчання вибудовується у формі активного діалогу, яке веде до взаєморозуміння, взаємодії та до спільного вирішення значущих для кожного учасника навчальних проблем та завдань;
- прослідковується чіткий взаємозв'язок між усіма учасниками освітнього процесу на основі обміну знаннями, ідеями, способами діяльності;
- активність, творчість, ініціативність у розв'язанні конкретного проблемного завдання;
- моделювання різних ситуацій, які дозволяють збагачувати особистісний та професійний досвід;
- створення комфортних умов для відчуття інтелектуальної спроможності в атмосфері взаємної підтримки, доброзичливості;
- поєднання індивідуальної, парної, групової та колективної роботи для вироблення та відстоювання (або зміни на основі аргументів) власної позиції (Бобирєва, 2023, с. 103).

Узагальнюючи напрацювання Н. Волкової (2018), приходимо до висновку, що найбільш ефективними в підготовці майбутніх вихователів у ЗВО

виявляються такі технології інтерактивного навчання, як: діалогічно-дискусійні технології навчання (діалог, бесіда, диспут, дискусія, мозковий штурм); технології аналізу ситуацій (аналіз конкретних ситуацій, ситуативні вправи, ситуативне навчання, метод аналізу кейсів, метод інцидентів); ігрові технології навчання (метод програвання ролей, ділова гра, рольова гра, інтерактивна гра, імітаційна гра, стимуляційна гра); технології навчання у співробітництві (робота в групі, метод проєкту, методика колективного творчого виховання); технології тренінгу (педагогічний тренінг, навчальний тренінг); технології фасилітаційного навчання (педагогічна фасилітація, динамічна фасилітація, графічна фасилітація, навчання на досвіді інших, веб-квест, технологія майндмеппінгу); інформаційно-комунікаційні технології; гейміфікація (телеконференція, вебінар, комп'ютерні ігри) (Бобирєва, 2023, с. 107).

Згідно з логікою нашого дослідження, необхідно акцентувати увагу на всебічному розкритті потенціалу інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх вихователів ЗДО.

Досліджуючи інтерактивні технології як засіб підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, І. Непомняща акцентує увагу на тому, що «сучасні підходи до підготовки фахівців дошкільної освіти включають використання мультимедійних засобів, таких як відео, інтерактивні презентації та електронні підручники. Вони дозволяють студентам отримувати знання у зручній та зрозумілій формі, підвищуючи мотивацію до навчання. Мультимедійні ресурси також дають можливість створювати різноманітні педагогічні сценарії, у яких студенти можуть брати активну участь, застосовуючи на практиці отримані теоретичні знання» (Непомняща, 2024). Солідарні з думкою авторки, що «сучасні підходи до професійної підготовки фахівців дошкільної освіти базуються на поєднанні традиційних когнітивних методів із новітніми інтерактивними та комунікативними технологіями навчання. Така інтеграція дозволяє підвищити якість освітнього процесу, забезпечуючи майбутніх вихователів не лише необхідними знаннями, але й

навичками, які є ключовими для успішної професійної діяльності у дошкільній освіті» (Непомняща, 2024).

Відповідно, одним із найбільш розповсюджених видів інтерактивних технологій у сучасній освітній практиці авторка вважає використання онлайн-платформ, таких як Moodle, Google Classroom, Canvas тощо. Ці цифрові ресурси створюють ефективне середовище для організації дистанційного навчання, що дає студентам змогу у зручний для них час отримувати доступ до навчальних матеріалів. Завдяки можливостям обміну інформацією, таким як форуми, чати та інші інструменти взаємодії, платформи сприяють налагодженню якісної комунікації між викладачем і здобувачами освіти. Вони також забезпечують механізми для зворотного зв'язку, об'єктивного оцінювання знань і виконання індивідуальних завдань, що позитивно впливає на загальний рівень навчальних досягнень здобувачів освіти.

Ще одним ефективним проявом інтерактивних технологій є, на думку дослідниці, організація колективної роботи в онлайн-середовищі, що сприяє розвитку комунікативних і командних навичок. Робота над спільними проектами, обговорення ідей та розв'язання проблем у групах відбуваються завдяки застосуванню таких інструментів, як Google Docs, Trello, Slack та інших цифрових сервісів для спільної діяльності. Це забезпечує можливість ефективної взаємодії між студентами незалежно від їхнього місця перебування й формує важливі професійні компетентності, зокрема здатність до колективної праці та продуктивного спілкування.

Погоджуємося з І. Непомнящою, що віртуальні класи становлять одну із найбільш ефективних форм реалізації інтерактивного навчання, яка забезпечує можливість проведення освітніх занять у режимі реального часу за допомогою відеоконференцій. Такі цифрові платформи, як Zoom, Microsoft Teams (Office 365), Google Meet (у складі Google Classroom), Moodle, Cisco Webex та інші, надають широкі можливості для організації онлайн-лекцій, семінарів і тематичних дискусій. Застосування віртуальних класів сприяє підтриманню безпосереднього контакту між викладачем і студентами, що забезпечує

оперативний зворотний зв'язок і зберігає динамічний характер взаємодії. Крім того, варто відзначити той факт, що ці платформи дають змогу інтегрувати до освітнього процесу різноманітні мультимедійні засоби – відеоматеріали, презентації, інтерактивні опитування тощо, що значно підвищує мотивацію до навчання й активну участь студентів у освітньому процесі (Непомняща, 2024).

На основі використання інтерактивних технологій, як стверджує Н. Гончар, майбутній вихователь ЗДО зможе яскравіше та ефективніше здійснювати свої функціональні обов'язки. Саме тому дослідниця зазначає, що використання інтерактивних технологій в освітньому процесі ЗВО уможливорює «формування професійно значущих якостей особистості майбутнього вихователя, відповідну концептуальність, панорамність професійного мислення» (Гончар, с. 136).

Л. Загородня та С. Тітаренко обґрунтовують ефективність застосування інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО, акцентуючи увагу на їх значному потенціалі та здатності ефективно «створити позитивний емоційний фон для засвоєння здобувачами навчального матеріалу; систематизувати професійні знання здобувачів і використовувати їх комплексно; швидше транспортувати теоретичні знання на рівень професійних умінь і навичок; привчити здобувачів до певного типу спілкування (суб'єкт-суб'єктного) у процесі розв'язання навчально-виховних завдань; покращити рівень професійної підготовки в цілому» (Загородня, Тітаренко, 2010, с. 177).

Погоджуємося з Н. Троян та О. Попович у тому, що використання інтерактивних технологій у ЗВО «буде ефективним на основі реалізації вимог принципів навчання в системі підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку: основних загальних (науковості та доступності; систематичності й послідовності; емоційності; зв'язку теорії з практикою; самостійності та активності у навчанні) та спеціальних принципів (суб'єктивності навчально-виховного процесу; гуманізації навчання; інтерактивності; єдності особистісного і професійного розвитку вихователя)» (Троян, Попович, 2018, с. 399).

На нашу думку, ефективна професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у ЗВО передбачає поєднання інтерактивних технологій із традиційними підходами до організації освітнього процесу. Такий синтез виступає дієвим механізмом, що сприяє всебічному формуванню фахової компетентності та позитивно впливає на розвиток сучасного професійного мислення майбутніх фахівців у сфері дошкільної освіти.

Активне впровадження інтерактивних технологій в освітній процес закладів вищої освіти сприяє формуванню у здобувачів спеціальності А2 Дошкільна освіта внутрішньої мотивації до професійного саморозвитку. Вони починають усвідомлювати необхідність постійного вдосконалення власної фахової діяльності, критично переосмислювати усталені норми та стереотипи, виявляють інтерес до самостійного пошуку ефективних засобів реалізації професійних завдань і розвивають прагнення до самовдосконалення. З огляду на це, доцільно обґрунтувати значущість інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх вихователів з позицій концептуального, змістовного та процесуального рівнів.

На концептуальному рівні впровадження інтерактивних технологій у процес формування фахової компетентності здобувачів спеціальності А2 Дошкільна освіта, передусім, пов'язується з усвідомленням їх значущості для розвитку майбутнього вихователя як креативної, творчо орієнтованої особистості.

У цьому контексті інтерактивні технології розглядаємо як дієвий інструмент формування й розширення професійних орієнтирів майбутніх фахівців. Вони забезпечують інтенсивний особистісний розвиток кожного учасника освітнього процесу та збагачують ціннісно-аксіологічну складову професійної компетентності через залучення до активної взаємодії. Саме на цьому рівні підвищується внутрішня мотивація здобувачів до самореалізації та професійного зростання.

Змістовий рівень акцентує увагу на інтерактивних технологіях як результативних і практично орієнтованих засобах професійної підготовки

майбутніх вихователів у ЗВО. Впровадження інтерактивних методів суттєво поглиблює зміст освітнього процесу, насичуючи його теоретичними знаннями та практичними навичками. Цей рівень характеризується чіткою метою – забезпечення формування високого рівня фахової компетентності в більшості здобувачів, а також вираженою навчально-пізнавальною спрямованістю. Так, з практичної точки зору змістовий рівень засвідчує, що інтерактивна взаємодія позитивно впливає на глибину усвідомлення майбутніми вихователями суті професійних функцій у ЗДО. Характерними ознаками цього рівня є: цілісне розуміння професійної діяльності та усвідомлення функціональних обов'язків; орієнтація на проблемний підхід у побудові освітнього процесу; високий рівень психолого-педагогічного та методологічного забезпечення підготовки до професійної діяльності.

На змістовому рівні впровадження інтерактивних технологій передбачає реалізацію чотирьох ключових завдань, кожне з яких має специфічне функціональне навантаження:

- виховні – формування моральних, естетичних, світоглядних цінностей і професійних настанов; стимулювання здобувачів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності; розвиток особистісних якостей, зокрема толерантності, здатності до співпраці, комунікабельності;

- розвивальні – активізація пізнавальних процесів (уваги, пам'яті, мислення), формування внутрішньої мотивації, розширення практичного досвіду, зокрема вміння аналізувати та оцінювати наслідки власної діяльності під час педагогічної практики у ЗДО;

- соціалізаційні – розвиток навичок самоконтролю та активної взаємодії у міжособистісному спілкуванні в освітньому середовищі; адаптація до специфіки роботи у конкретному закладі дошкільної освіти;

- дидактичні – стимулювання пізнавального інтересу, розширення особистісного й професійного світогляду шляхом поглиблення теоретичних знань та удосконалення комплексу практичних умінь і навичок.

Процесуальний рівень реалізації інтерактивних технологій передбачає чітку та послідовну організацію практичної діяльності здобувачів освіти в умовах інтенсивної взаємодії. Доцільною вважаємо позицію І. Романюка, який розглядає інтерактивну технологію як процесуальну модель, що складається з трьох взаємопов'язаних блоків: підготовчий етап, проєктування програми відповідного виду ігрової діяльності, впровадження обраної ігрової форми в освітній процес (Романюк, 2013). З огляду на наведений аргумент, процесуальний рівень сприяє реалізації конкретних практикоорієнтованих завдань, які істотно впливають на вдосконалення фахової компетентності майбутніх вихователів. Загалом, синтез концептуального, змістовного та процесуального рівнів впровадження інтерактивних технологій у підготовку здобувачів спеціальності А2 Дошкільна освіта забезпечує діалогічність освітнього процесу, розкриває творчий потенціал особистісно-професійної взаємодії між здобувачами та викладачами, а також створює умови для цілісного індивідуального розвитку кожного майбутнього фахівця (Бобирєва, 2023, с. 114-116).

Застосування інтерактивних технологій під час організації професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО супроводжується дотриманням певних вимог, найбільш значущими серед яких були наступні:

- підбір таких методів і прийомів зі спектру інтерактивних технологій, які стимулюють навчально-пізнавальну діяльність;
- здійснення системного контролю та об'єктивна й неупереджена оцінку результативності освітнього процесу;
- відмова від пасивного сприйняття інформації та цілеспрямоване стимулювання самостійної роботи на основі навчання здобувачів загальним способом розв'язання конкретних завдань;
- поєднання в єдину освітню дію під час викладання навчальної дисципліни засвоєння знань та формування практичних умінь й навичок;

– цілеспрямоване створення ефективного освітнього середовища, яке наповнене педагогічними інноваціями та творчими підходами до організації освітнього процесу (Бобирєва, 2023, с. 116-117).

Отже, інтерактивні технології створюють сприятливі умови для досягнення майбутнім вихователем високого рівня фахової компетентності в роботі з дітьми дошкільного віку та для якісної організації освітнього процесу у ЗДО. У зв'язку з цим, вже на етапі навчання у закладі вищої освіти здобувачі спеціальності мають не лише засвоїти професійно важливі знання й уміння, сформувати ключові особистісні якості, а й глибоко оволодіти сутністю, змістом та видами педагогічних інновацій, а також уміти впроваджувати інтерактивні ігрові технології у дошкільній освіті.

Усі наведені аргументи дають підстави стверджувати, що інтерактивні технології можуть виступати провідним засобом організації професійної підготовки майбутніх вихователів у ЗВО. Вважаємо їх однією з найбільш органічних і ефективних форм освітньої взаємодії, адже вони сприяють зростанню навчальної мотивації, активізують пізнавальну діяльність, поглиблюють інтерес до змісту навчальних дисциплін, забезпечують гнучкість, якість та результативність освітнього процесу, а отже – мають значний потенціал у формуванні фахової компетентності майбутніх фахівців. Наш власний досвід дозволяє констатувати, що інтерактивні технології сприяють досягненню позитивних результатів у професійному становленні здобувачів спеціальності А2 Дошкільна освіта, а також активізують інноваційний пошук викладачів у напрямі створення атмосфери доброзичливості, взаємної підтримки й педагогічного партнерства в навчально-пізнавальній діяльності.

Узагальнені висновки та методичні рекомендації науковців щодо потенціалу, змістових характеристик і переваг інтерактивних технологій були використані для створення структурно-функціональної моделі професійної підготовки фахівців дошкільної освіти. Модель (рис.3.1) розглядаємо як цілісну та інтегративну графічну конструкцію, що є результатом абстрактного узагальнення теоретичних положень і авторського практичного досвіду.

Рис. 3.1. Структурно-функціональна модель формування фахової компетентності майбутніх вихователів засобами інтерактивних технологій (Бобирєва, 2023, с.124)

Розробка даної моделі ґрунтується на потенціалі інтерактивних технологій та враховує специфіку професійної підготовки здобувачів освіти спеціальності А2 Дошкільна освіта у закладах вищої освіти. З-поміж різноманітних типів моделей нами обрано структурно-функціональну, оскільки саме вона дає змогу найбільш повно реалізувати можливості інтерактивних технологій у підготовці майбутніх фахівців, що й стало основним акцентом нашого дослідження.

Отже, як демонструє рис. 3.1, авторська модель має структурно-функціональний характер. Її функціональність обумовлюється наявністю таких характеристик, як адекватність, точність, універсальність та економічність.

Функція адекватності означає відповідність моделі реальній педагогічній системі, відображення в ній найбільш значущих характеристик, якостей і зв'язків, що проявляються в процесі формування фахової компетентності майбутнього вихователя.

Функція точності визначається ступенем відповідності отриманих у процесі моделювання результатів запланованим. Це вимагає точного оцінювання вхідних даних та узгодження результатів моделі з реальними (істинними) показниками, у нашому випадку – рівнем сформованості компетентностей.

Функція універсальності передбачає можливість застосування моделі до різних, але подібних за структурою систем у різних умовах функціонування. Це забезпечує гнучкість і розширює межі її використання в освітньому просторі.

Функція економічності полягає у раціональному співвідношенні між витратами часу, ресурсів та ефективністю впровадження моделі. Йдеться про пошук оптимального варіанта, за якого досягається найвищий результат при мінімальних витратах.

Окрім того, модель є структурною, оскільки вона репрезентує схематичне графічне зображення, що відображає взаємозв'язки між основними складовими. Її побудовано за блочною логікою й включає такі ключові компоненти: цільовий, змістовий, практичний та результативний блоки.

Цільовий блок охоплює такі елементи:

– соціальне замовлення – підготовку вихователя-професіонала у відповідності до вимог Базового компоненту дошкільної освіти та Професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти»;

– мету – активізація формування всіх показників фахової компетентності за допомогою інтерактивних технологій;

– завдання, серед яких: трансформація зовнішньої мотивації у внутрішню; збагачення системи цінностей та професійних орієнтацій у сфері дошкільної освіти; формування цілісного комплексу теоретичних знань і практичних умінь, необхідних для ефективної діяльності у ЗДО; розвиток особистісно-професійних якостей та рефлексивної здатності.

З методологічної точки зору змістовий блок є ключовим у структурно-функціональній моделі. До його складу входять:

– принципи: психолого-педагогічні та принципи реалізації інтерактивних технологій;

– методологічні підходи: системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний та аксіологічний;

– загальні характеристики інтерактивних технологій, зокрема: мета, ідеї, завдання, ознаки, особливості, функції, властивості, класифікація.

Зазначимо, що у змістовому блоці належне місце належить змістовим характеристикам інтерактивних технологій, а саме: меті, ідеї, завданням, рисам, ознакам, особливостям, функціям, властивостям, класифікації та складовим.

До основних елементів практичного блоку нами віднесено: освітнє середовище закладу освіти, методи та засоби інтерактивних технологій (діалогічно-дискусійні, аналізу ситуацій, ігрові, навчання в співробітництві, тренінгові, фасилітаційного навчання, інформаційно-комунікаційні), форми організації освітнього процесу (лекції, семінари, практичні заняття, практика) та чотири психолого-педагогічні умови (удосконалення аксіологічної складової фахової компетентності майбутніх вихователів засобами діалогічно-дискусійних інтерактивних технологій; розвиток навчально-пізнавальної активності засобами ігрових інтерактивних технологій; формування практичних умінь шляхом

використання технології навчання у співробітництві на основі активізації проєктної діяльності під час педагогічної практики; вдосконалення рефлексії та особистісних якостей засобами тренінгових технологій) (Бобирева, 2023, с. 135-136).

Результативний блок авторської структурно-функціональної моделі охоплює: етапи (теоретико-пошуковий; діяльнісно-практичний; корекційно-аналітичний), компоненти (мотиваційний, когнітивний, конативний, рефлексивний), критерії (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-пізнавальний, конативно-практичний, рефлексивно-особистісний), рівні (високий (творчий), достатній (належний), задовільний (середній), низький (репродуктивний)), результат формування фахової компетентності. Вважаємо, що «фінішним елементом» моделі виступає результат, який розуміємо як сформований у переважної більшості здобувачів спеціальності А2 Дошкільна освіта належний рівень фахової компетентності.

Запропонована структурно-функціональна модель у методичному контексті зорієнтована на цілеспрямоване та системне використання інтерактивних технологій у процесі формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. З практичної точки зору її ефективність зумовлена тим, що інтерактивні технології інтегруються у всі чотири визначені психолого-педагогічні умови, а також присутні в кожному з блоків моделі – як безпосередньо, так і опосередковано.

З метою перевірки результативності запропонованої структурно-функціональної моделі формування фахової компетентності майбутніх вихователів було проведено формувальний етап експерименту. У контрольній групі (КГ) освітній процес здійснювався за традиційними методиками, тоді як в експериментальній групі (ЕГ) застосовано авторську модель опанування дисциплін: «Педагогіка», «Історія дошкільної педагогіки», «Вступ до спеціальності», «Дошкільна лінгводидактика», «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми», а також практичної підготовки. За підсумками експерименту спостерігалось суттєве (восьмикратне) зростання кількості здобувачів вищої

освіти з ЕГ, які володіли високим рівнем фахової компетентності, причому не зафіксовано жодного випадку низького рівня. У КГ суттєвих позитивних змін не виявлено. Таким чином, можемо констатувати, що формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на основі використання засобів інтерактивних технологій має суттєвий позитивний ефект. Відзначимо й той факт, що застосування педагогічного моделювання й розробка та впровадження авторської структурно-функціональної моделі в освітній процес, суттєво підвищує якість організації професійної підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності А2 Дошкільна освіта.

Попри завершеність проведеного дослідження, воно не охоплює всіх аспектів формування фахової компетентності майбутніх вихователів засобами інтерактивних технологій. Перспективними напрямками подальших наукових пошуків буде більш виважена робота щодо впровадження інтерактивних технологій фасилітаційного навчання – зокрема педагогічної, динамічної, графічної фасилітації, майндмепінгу, веб-квесту – у процес професійної підготовки майбутніх вихователів.

Список використаних джерел

- Бобирева, О.С. (2023). Формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інтерактивних технологій [Дис. ... д-ра філософії у галузі 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)]. Мукачівський державний університет.
- Волкова, Н. П. (2018). *Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник*. Університет імені Альфреда Нобеля.
- Гончар, Н. П. (2013). Практичні аспекти формування готовності майбутніх вихователів до використання інтерактивних технологій у закладах вищої освіти III–IV рівнів акредитації. *Педагогічний альманах*, 19, 134-139.
- Гончаренко, С.У. (Уклад.). Ничкало, Н.Г. (Ред.). (2000). *Професійна освіта. Словник : навчальний посібник*. Вища школа.
- Загородня, Л. П., & Тітаренко, С. А. (2010). *Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу: навчальний посібник*. Університетська книга.
- Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (2006). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 45, 434.

- Зданевич, Л. (2018). Особливості використання бліц-гри як інтерактивної форми проведення практичного заняття з майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Сер. Педагогічні науки*, 1(60), 83-88.
- Кадемія, М. Ю., & Сисоєва, О. А. *Інтерактивні засоби навчання: навчально-методичний посібник*. ТОВ «Планер», 2010.
- Кондесюк, М. С. (2014). Використання інтерактивних технологій в процесі вивчення професійних дисциплін в педагогічному коледжі. *Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освіті: методологія, теорія, практика*, 110-115.
- Коновалова, К. І. (2017). Використання інтерактивних технологій навчання у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. У Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного конгресу (с.404-405). Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса: Вид. дім «Гельветика».
- Непомняща, І.М. (2024). Інтерактивні технології як засіб підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Електронний науковий журнал «Суспільство та національні інтереси»*, 6.
- Ніколенко, К.В., Корнейко, Ю.М. & Добростан, О.В. (2023). *Академічні візії*, 26, 1-13.
- Пісоцька, Л. С. (2019). Розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів засобами інтерактивних технологій. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*, 5, 199-204.
- Романюк, І. М. (2013). Використання ігрових технологій у вищій школі. *Вісник Національного університету оборони України. Зб-к. наук. праць*. К. : НУОУ, 6 (37), 131-136.
- Савчук, В., Ройко, Л. (2023). Використання інтерактивних технологій в умовах дистанційного навчання. У International scientific and practical conference «Synergy of knowledge: new horizons in global scientific research» (p.154-158). Vancouver, Canada: International Science Unity.
- Троян, Н. І., Попович, О. М. (2018). Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи з педагогічно занедбаними дітьми. У Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції (с. 397–399). Мукачівський державний університет.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>